

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

ОСОБИСТІТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Матеріали
VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції

12 травня 2017 р.

м. Львів

Львів – 2017

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності 20 квітня 2017 року, протокол № 5.

Особистість в екстремальних умовах : матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, 12 травня 2017 р., м. Львів. – Львів : ФОП Корпан Б. І., 2017. – 176 с.

Рецензенти:

Діденко Олександр Васильович – доктор педагогічних наук, професор;

Кривопишина Олена Анатоліївна – доктор психологічних наук, професор.

Редакційна колегія: **Рак Тарас Євгенович** – проректор з науково-дослідної роботи Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, полковник служби цивільного захисту, доктор технічних наук, доцент (*голова*); **Шуневич Богдан Іванович** – директор Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор педагогічних наук, професор; **Литвин Андрій Віленович** – завідувач кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор педагогічних наук, професор; **Кривопишина Олена Анатоліївна** – професор кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор психологічних наук, професор; **Руденко Лариса Анатоліївна** – професор кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник; **Слободяник Володимир Іванович** – заступник директора Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, кандидат психологічних наук, доцент; **Сірко Роксолана Іванівна** – заступник начальника кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, кандидат психологічних наук, доцент; **Вдович Світлана Михайлівна** – доцент кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник (*упорядник*).

У збірнику подані матеріали науково-практичної конференції, в яких розглядаються психологічні особливості діяльності особистості в екстремальних умовах, психолого-педагогічні аспекти підготовки фахівців до професійної діяльності, сучасний стан і перспективи психологічного супроводу особистості, яка перебуває в екстремальних умовах, міждисциплінарні гуманітарні аспекти підготовки та діяльності особистості в екстремальних умовах.

Рекомендовано для науковців, психологів-практиків і педагогів вищих навчальних закладів, докторантів, аспірантів.

© Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності, 2017

© Автори, 2017

Зміст

Розділ 1

Психологічні особливості діяльності особистості в екстремальних умовах

<i>К. М. Березяк</i> Життєва криза особистості та шляхи її подолання	7
<i>О. М. Борисюк</i> Дослідження впливу професійної мотивації на управлінську компетентність працівників національної поліції України	10
<i>І. М. Гузенко</i> Екстремальні психічні стани військовослужбовців у бойових умовах	12
<i>М. В. Гуменна, науковий керівник – В. М. Фірман</i> Екстремальні ситуації як психологічний фактор впливу на військовослужбовців	14
<i>М. П. Козирєв</i> Психологія агресивного натовпу	16
<i>И. Н. Козубцов</i> Научное сопровождение адъюнктов в развитии их профессиональной готовности к научной и научно-педагогической деятельности	21
<i>О. С. Колосович</i> Особливості кризового періоду розвитку суспільства	24
<i>О. А. Кривопишина</i> Особливості розвитку творчої особистості у стресогенних умовах психологічного насильства	27
<i>А. Ю. Курило, науковий керівник – О. А. Кривопишина</i> Інтелектуальні здібності спортсменів як один із факторів успіху в контактних видах єдиноборств	29
<i>Д. П. Лисенко, науковий керівник – В. В. Стасюк</i> Аналіз проблемних питань захисту особового складу від негативного інформаційно-психологічного впливу в Збройних силах України	33
<i>І. О. Москальов, науковий керівник – В. В. Ягунов</i> Аналіз особливостей практичного мислення організаторів морально-психологічного забезпечення під час вирішення завдань у бойових умовах	35
<i>А. Б. Неурова</i> Вивчення адаптивних можливостей військовослужбовців на основі оцінки їхніх психофізіологічних і соціально-психологічних характеристик	37
<i>Л. С. Орищин-Буждиган</i> Життєвий оптимізм через призму особистого контролю	40
<i>Р. В. Соколовський, науковий керівник – І. Ф. Нізамутдінов</i> Практичний досвід фіксування змін поведінки військовослужбовців у екстремальних ситуаціях АТО	42
<i>Н. О. Терентьєва</i> Професійна діяльність викладача ВНЗ – постійне перебування в екстремальних умовах	45

6. Василець, Н. М. Теоретико-методологічні засади виокремлення соціально-психологічних чинників довіри / Н. М. Василець // Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка. – Київ, 2014. – Том 11. – Ч. 1 : Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. – С. 148-156.

УДК 371.4

С. М. Вдович

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Естетичне виховання поряд із розумовим, національно-патріотичним, моральним, трудовим, екологічним, фізичним є невід'ємною складовою будь-якого навчально-виховного процесу.

Проблеми естетичного виховання є предметом розгляду багатьох дослідників (І. Зязюн, В. Ковальчук, М. Лещенко, А. Литвин, Л. Масол, С. Мельничук, Б. Немиський, О. Отич, Л. Сліпчишин та ін.).

Як зазначає С. Гончаренко, «естетичне виховання – це складова частина виховного процесу, безпосередньо спрямована на формування й виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості, на розвиток її здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини. Естетичне виховання спрямоване, насамперед, на виховання в людини гуманістичних якостей, інтересів і любові до життя в його різноманітних проявах» [1, с. 119].

Естетичне виховання покликане розвинути у курсантів і студентів здатність бачити, відчувати, сприймати і розуміти твори мистецтва й естетичні явища в навколишньому середовищі; творчі здібності (літературні, художні, музичні, хореографічні, артистичні та ін.); здатність творити прекрасне в різних сферах життя і діяльності; сформуванню бережливе ставлення до прекрасного: творів мистецтва, природи, людей, до себе, вміння будувати своє життя за законами краси.

У професійних вищих навчальних закладах, безумовно, головним є навчання, здобуття професійних навичок і вмінь, формування професійних якостей майбутніх фахівців, тому виховання часто-густо стає другорядним, а то й зовсім нехтується. Однак висококласний фахівець не буде повноцінним без духовного розвитку і вдосконалення, у тому числі естетичного.

Естетичне виховання дуже тісно пов'язане з моральним удосконаленням особистості. Вже у 1798 р. Й. Фіхте намагався прослідкувати зв'язок між естетичним і моральним, визначаючи необхідною складовою морального вдосконалення естетичне споглядання. Твори мистецтва, прекрасне викликають у нас естетичну насолоду. Морально-етичний аспект естетичного виховання – це здатність особистості естетично чинити, отримувати насолоду від спілкування та взаємодії з іншими людьми. Саме такі морально-естетичні взаємодія та спілкування надзвичайно важливі у професійній діяльності фахівців безпеки життєдіяльності, адже від них значною мірою залежить найцінніше – життя людини.

Естетичне виховання передбачає розвиток естетичних почуттів майбутніх фахівців. Естетичні почуття – це «особливі почуття насолоди, які відчуває людина, сприймаючи прекрасне в дійсності й у творах мистецтва» [2, с. 119]. Як зазначає С. Гончаренко, наявність естетичних почуттів – це ознака розвинутого естетичного сприймання, важлива ознака естетичної культури людини. Естетичні почуття виникають у житті та діяльності людини (творчість, природа, побут, праця, спілкування та ін.) при сприйнятті прекрасного і потворного, високого, піднесеного та нищого, комічного і трагічного тощо. Фахівцям безпеки життєдіяльності, крім переживання естетичних почуттів, важливо навчитися стримувати негативні почуття, а у складних екстремальних ситуаціях – і приховувати.

Естетичне ставлення людини до дійсності характеризує її естетична свідомість, яка є комплексом естетичних почуттів, уявлень, поглядів, ідей та формується у практичній діяльності людини.

Основними завданнями естетичного виховання майбутніх фахівців безпеки життєдіяльності є: забезпечення курсантів знаннями про сутність естетичного, про мистецтво, про світову і вітчизняну культурну спадщину; формування естетичних поглядів, уявлень, переконань, естетичних почуттів та естетичного смаку; розвиток творчих здібностей (літературних, художніх, музичних, хореографічних, театральних) та залучення до творчої діяльності (творчі студії, гуртки, проведення майстер-класів, художня самодіяльність тощо).

В естетичному вихованні особистості використовується комплекс відповідних методів, форм і засобів. До методів естетичного виховання відносять аналіз творів мистецтва, естетичних явищ, виконання естетичних завдань, творення мистецтва. Формами естетичного виховання можуть бути бесіди чи лекції про мистецтво, його історію та розвиток, відвідування театрів, музеїв, концертів, художніх виставок, фотовиставок, творчих вечорів тощо.

Коло засобів естетичного виховання досить широке: твори мистецтва, природа, розумова і фізична праця, навколишнє середовище, у тому числі освітнє, будь-які навчальні дисципліни, передусім гуманітарні тощо. Наприклад, потужним засобом естетичного виховання є мова (українська та іноземна), яка вивчається у кожному навчальному закладі та супроводжує усе життя й діяльність людини. З мовою тісно пов'язані жести, міміка, пантоміміка, бездоганне володіння якими, безумовно, сприяють ефективній взаємодії та естетичному вихованню курсантів.

Важливо наголосити на активному використанні у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців безпеки життєдіяльності перелічених методів, форм і засобів естетичного виховання.

Процес естетичного виховання нині значно полегшує використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які дозволяють, не виходячи з дому, використовуючи Інтернет, ознайомитися з шедеврами мистецтва, кращими літературними творами, визначними пам'ятками культури. З цією метою також можуть активно використовуватися різноманітні програми Windows: Power Point, Media Player, Video Converter, Adobe Audition та ін.

Таким чином, естетичне виховання майбутніх фахівців безпеки життєдіяльності повинно здійснюватися в єдності з іншими видами виховання, зокрема моральним. Основними завданнями естетичного виховання студентів і курсантів є забезпечення

відповідними знаннями, формування естетичних поглядів, уявлень, переконань, почуттів і смаку; розвиток творчих здібностей і залучення до творчої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко, С. Естетичне виховання // Гончаренко, С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – С. 119.
2. Гончаренко, С. Естетичні почуття // Гончаренко, С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – С. 119.

УДК 37.042:355.232

Н. Б. Вербин

ПРОФЕСІЙНА ВИТРИВАЛІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Військово-професійна діяльність офіцерів органів військового управління проходить в умовах постійного впливу несприятливих чинників, які призводять до високого напруження психічних і фізичних сил на фоні недостатньої рухової активності, негативно впливають на професійну працездатність і стан здоров'я, характеризується значною втомою. Щоб успішно діяти в даних екстремальних умовах, офіцер має бути здоровим, морально стійким, вольовим, добре підготовленим і витривалим.

Відомий факт, що ефективним засобом подолання різновидів втоми при будь-якій діяльності є витривалість фахівця. Тому актуальним постає питання підготовки майбутніх магістрів військового управління з урахуванням розвитку саме професійної витривалості у процесі навчання, високий рівень якої, на нашу думку, забезпечить виконання функціональних обов'язків із необхідною нервово-психічною стійкістю, в потрібному робочому режимі та темпі, без відчутних ознак втоми або помилок і ефективного використання ресурсів організму для успішного виконання службово-бойових завдань в екстремальних умовах.

На думку В. Стасюка, діяльність в екстремальних умовах потребує від військовослужбовців високої оперативності, швидких переходів від контролю за механізмами до керування ними, обдуманість дій і разом із тим своєчасного прийняття рішень, постійної готовності до екстремальних дій, фізичної і нервової витривалості. Вчений також наголошує, що коливання працездатності залежить від індивідуальних особливостей військовослужбовців, перш за все нервової системи. Військовослужбовці з сильною врівноваженою нервовою системою більш витривалі до екстремальної напруги і перенапруження, ніж військовослужбовці зі слабкою неврівноваженою нервовою системою [1].

Але, на жаль, основним проблемним питанням у навчально-виховному процесі залишається низький рівень обізнаності офіцерів оперативно-тактичного рівня підготовки щодо важливості професійної витривалості в ефективній майбутній військово-професійній діяльності, а також шляхів її розвитку. Саме поняття професійної витривалості майбутніх магістрів військового управління ми розуміємо як історично зумовлену цілісну інтегративну професійно важливу якість,